

ושמרתם את המצות מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה

מורנו הרב יצחק מרדכי הכהן רובין שליט"א

דברי אגדה שבת הגדול תשע"ט

וישכם אברהם בבוקר, והזהירות מפני הפסד המצוה מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ואמרו שערומם לא יתרום מפני שמפסיד את הברכה ומצוה בלי ברכה היא מצוה פחותה ואויה, עד כדי שמונעים את הערום מלתרום.

עניין הזהירות בקיום המצות והזהירות מפני הפסד המצוה נלמד בדברי חז"ל ממצות מצה ודרשו ושמרתם את המצות א"ת מצות אלא מצוות, מצוה הבאה לידך על תחמיצנה. וכבר עמדו קמאי על עניין זה שלימוד זה נלמד דוקא ממצה, וביותר שאין משמעות כלל בדברי פשט המקרא דהמכוון הוא על המצוות.

ופתח בזה המהר"ל בכמה מקומות לבאר את עניין הזהירות והזריזות הנלמדים ממצה, וחזינן שבמצה עניין הזריזות משנה את המציאות בין חמץ למצה, ואין זה רק הפסד של מעלה גרידא, אלא הוא דבר מעצם מהות המצוה, ושורש הענין שענייני העולם הם דברים התלויים בזמן, אבל כל דבר שהוא רוחני הוא למעלה מן הזמן, דעניין הגשם שייך בו זמן, ואחרי זמן זמנים טובא הוא נפסד או עלול להפסד, אבל דברים שברוח הם נצח נצחים שהקדן קיימת בהם לעולם הבא.

וביאר את עניין האיסור לרוץ בשבת ומאידך מותר לרוץ לדבר מצוה, ואגרא דפרקא ריהטא שהיו החכמים רצים לשמוע את הדרשה בשבת, דעניין השבת היא המנוחה והשלמות והריצה היא טורח שמוציא את האדם מן המנוחה,

איתא במשנה סוף מסכת מכות רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות שנאמר ה' חפת למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, וביאר הרמב"ם בפירוש המשניות וז"ל, מיסודות האמונה בתורה שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצות כראוי וכהוגן ולא שתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא, לכן אמר ר' חנניה כי מחמת רבוי המצות אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלימות ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה. וממה שמורה על היסוד הזה שאלת ר' חנניה בן תרדיון מה אני לחיי העולם הבא, וענהו העונה כלום בא לידך מעשה, כלומר האם נזדמן לך עשיית מצוה כראוי, ענה לו שנזדמנה לו מצות צדקה בתכלית השלמות האפשרית, וזכה בה לחיי העולם הבא. ופירוש הפסוק ה' חפץ לצדק את ישראל למען כן יגדיל תורה ויאדיר^א.

שלמות המצוה היא בכמה תנאים, בכוננת המצוה בדקדוק המצוה בעשייתה על ידי עצמו ולא על ידי שליח דמצוה בו יותר מבשלוחו, בזריזות לקיום המצוה

^א לפנים בישראל כל מי שזכה במצוה לא היה נותן אותה לאחרים וזה המקור לירושה בצרכי מצוה, שהיתה משפחה שסידרה את הספסלים בבית ריש גלותא וזכו בכך לדורות אחרים. כיון שזכות המצוה עומדת גם לבנים בדורות הבאים. זו היתה ההסתכלות במשך הדורות שמי שיש לו מינוי של מצוה הרי הוא בכלל רצה הקב"ה לזכות את ישראל. פרנסי הציבור היו נכבדי הציבור, כיון שהם מסרו עצמם לעזור לציבור וזכו במצוה זו.

ידיו. להיות עצל זה לא רק העדר עשייה אלא זו מידה מכוערת של "שפלות".

במצודות דוד מפרש בשפלות ידיים דהיינו שהידיים מושפלות כלפי מטה, ידיים מושפלות כלפי מטה באות מכח הכובד הטבעי של האדם שנמשך לארץ, כדי להרים את הידיים צריכים לעשות פעולה והתגברות.

גם בגיל מבוגר יותר האדם נדרש אל הזריזות בבחינת תתחדש כנשר נעורייכי [תהלים ק"ג] שטבעו של הנשר שחי שנים רבות מאוד, אבל כל מאה שנה הוא מחליף את נוצותיו וכו' וזהו תתחדש כנשר נעורייכי, שענין החידוש שייך גם בגיל מבוגר יותר.

דוד המלך אומר בתהילים קי"ט ס' "חשתי ולא התמהמתי לשמור מצוותיך", ויש בדבר כמין לשון כפילות, דאם חשתי אז ממילא לא התמהמתי, והיה רגיל הגרש"ז אויערבאך זצ"ל לומר בשם האדמו"ר מאמשינוב זצ"ל, שאם אדם ממהר כיון שהתעכב ואיחר, אין שום מעלה בזריזות שלו, ולכן אמר דוד המלך חשתי ולא התמהמתי, דאז ניכרת הזריזות והזהירות במצוה.

החדש הזה לכם ראשון לחודשי השנה, זו היתה צריכה להיות ההתחלה של התורה, ויש בזה רמז שתחילת התורה עניינה התחדשות, וכמו כל ראש חדש שהוא נותן לאדם את הכח להתחדש, וכך כל המצוות של חדש ניסן עניינם זריזות וזהירות, חמץ ומצה וקרבת פסח, שיסוד המצוות הם זריזות וזהירות.

אבל כאשר האדם רץ לדבר מצוה, זו ריצה שכולה שלימות ולא חסרון.

ומעלת האדם על פני המלאכים שלאדם יש כובד טבעי שמושכו לארציות, והוא צריך להתגבר עליו בכל פעם שהוא בא לעשות מצוה, משא"כ מלאכים שאין להם שום כוח שמושך אותם ומונע מהם לעשות את שליחותם.

ותראה כי מתאמצת היא – ביאר הגר"א שכאשר ראתה נעמי שרות מתאמצת הבינה שדבר זה בא מצד מעלתה, ונתן סימן בדבר שאם אדם רואה שבא איזה דבר מצוה לידו והוא עושה זאת בזריזות ובמהירות צריך לבדוק את עצו האם זה מחמת יצר הטוב או יצר הרע, כיון שטבע האדם שהגוף מכבו מלעשות מצוות ומכביד עליו מאוד ואם הוא מזדרז יתכן שזה בא מעצת היצר, וביאר ע"פ זה את המעשה עם ריש לקיש שלאחר שקיבל על עצמו עול תורה חלש.

איתא במשנה פסחים דף פ"ט ע"א ובגיטין דף כ"ה השוחט את הפסח על מנת מי שיעלה מכם ראשון לירושלים, ובגמ' שם שפעם הקדימו הבנות את הבנים, ונמצאו הבנות זוכות והבנים שפלים. וחזינן שעניין הפסד המצוה מחמת העצלות אינו רק בגדר הפסד, חז"ל יכלו לכתוב נמצאו הבנות זוכות והבנים נפסדים, אבל מכנים אותם "שפלים". שפל הוא כינוי לאדם פחות ביותר, וזהו המבט על העצל.

שלמה המלך אומר בקהלת י' י"ח בעצלתיים ימך המקרה ובשפלות ידיים ידלף הבית, העצל יודע שהחורף עתיד להגיע, ולמרות ידיעה זו הוא יושב בימות הקיץ ולא עושה מאומה, ואז מגיעים הגשמים והבית דולף. שלמה המלך לא מכנה אותו בעצלות ידיו, אלא בשפלות